

www.mesutkoc.com

Yerel Yönetimler

■ Yerel Yönetimlerin Tarihçesi

Kaynaklar: Yerel Yönetimler, Yusuf Şahin, Ekin Yayın Dağıtım.
Yerel Yönetimler, Zerrin Toprak, Nobel Yayıncılık.
Yerel ve Bölgesel Yönetimler, Hikmet Kavruk, Nobel Yayıncılık.
Yerinden Yönetim ve Siyaset, Ruşen Keleş, Cem Yayınevi.

Yerel Yönetim Tarihçesi

Batılı toplumlarda yerel yönetimler, merkezi hükümet karşısında belli bir bölgenin mali yönetsel alanda özerklik elde edip güçlenmesiyle ortaya çıkmış ve 12. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar tarihsel süreç içerisinde yer almışlardır. Batıda genel anlamda yerel yönetimler bölgesel muhalefet kavramıyla yakından ilişkili ve bölgesel anlamda özerkliği tam manada elde etmiş kurumlar olarak ortaya çıkmışken, Türkiye yönetsel yapısında 19. yüzyılda, siyasi-idari otoritenin birliğini, bütünlüğünü korumak ve güçlendirmek yönünde ortaya çıktığı aynı zamanda muhalefete olumlu bakılmadığı, özerkliği de tam manasıyla elde edemediği ifade edilebilir.

Osmanlı siyasi ve yönetsel yapısında, yerel yönetimler 19. yüzyıldan önce batı toplumunda var olan tarzda mevcut değildir. Ancak bu Osmanlı dönemi ve öncesinde yerel hizmetlerin yürütülmediği ya da yerel birimlerin olmadığı sonucu da çıkarılmamalıdır. Çünkü Osmanlı yönetsel yapısında bu hizmetleri yerine getiren kendine özgü kurumlar bulunmakta ve bu kurumlar arasında kadılar, loncalar ve vakıflar geniş ölçüde yer almaktaydı.

Devlet sınırları içinde kamu yönetimi teşkilatlanmasında Anayasal kuruluşlar olarak tanımlanan yerel yönetimlerin 1864'den sonra Türkiye'nin yönetsel yapısı içerisinde yer almaya başladığı görülmektedir. Batı ile farklılık başta tanımlama ve toplumsal yapılardan ve farklı tarihsel gerçekliklerden kaynaklanmaktadır.

Yerel Yönetim Tarihçesi

Kaynaklarda, Osmanlı imparatorluğu döneminde 1850'li yıllarda ilk belediye idaresinin kurulması çalışmaları, batı ülkeleri ile artan ilişkiler sonucunda başladığı yer alır. Osmanlı devletinde belediyenin kurulması Kırım Savaşında müttefik etkisiyle olmuştur. Tanzimat Fermanı ile başlayan batılılaşma süreci ve sonrası batı ülkeleri ile artan temas sonucunda, Fransız komün idarelerinden örnek alınarak 1855 yılında İstanbul'da ilk kez belediye kuruluşu denemesine girilmiştir.

Kurulan belediyenin (**şehremaneti**) karar ve yürütme organları; şehremini ve şehir meclisinden oluşmaktaydı. Şehremanetinin şehrin zorunlu ihtiyaç maddelerini sağlamak, narh koymak ve uygulatmak, yol ve kaldırım yaptırıp onarmak, temizlik işleri ve esnafın kontrolü gibi görevleri bulunmaktaydı. Şehremanetinin başında merkezi hükümet tarafından atanan **şehremini** bulunmaktaydı. Ancak gerek mali yetersizlikler, gerekse personel eksikliği gibi sorunlarla şehremaneti modern belediyecilik için iyi bir başlangıç olamamıştır.

Şehremaneti ile başarısız deneme sürerken, Osmanlı Hükümeti özellikle ecnebilerin yaşadığı ve modern liman kentinin karşılaştığı sorunların yoğunlaştığı Galata ve Beyoğlu bölgesinde belediye hizmetlerinin görülmesi amacıyla Altıncı Daire-i Belediye'yi Paris örneğini uygulayarak kurmuştur. Kaynaklarda, ayrıcalıklı bir bütçeye sahip olması sebebiyle belediye teşkilatının Cumhuriyete kadar başarılı bir şekilde devam ettiği yer almaktadır.

Yerel Yönetim Tarihçesi

Osmanlı döneminde yerel hizmetler incelendiğinde kadı, vakıflar ve loncaların olduğu görülür. **Kadı**, vakıfların denetleyicisi, beledi ve yerel kolluk hizmetlerinin amiridir. **Vakıflar**, kentin hastane, medrese, han, hamam, çeşme ve köprü gibi eğitim, kültür, sağlık ve sosyal yardım tesislerini yapmayı üstlenmiştir. **Loncalar**, çarşı ve pazarların düzen, temizlik ve aydınlatma işlerini yapmaktadır. Aynı mahallede oturan mahalle halkı da, kendi bekçisini seçip, mahallenin düzenini, temizliğini ve benzeri ortak yerel ihtiyaçlarını karşılamak görevlerini üstlenmektedir.

Altıncı Daire-i Belediye'nin Osmanlı döneminde batı tarzında ilk belediyesi olarak yer aldığı kabul edilir. İstanbul dışında (taşrada) modern belediye örgütlenmesinin gelişimi ise 1864 Vilayet Nizamnamesi ile söz konusu olmuştur. Özellikle liman kentlerinde belediyeler bu nizamnameden sonra kurulmaya başlanmıştır. 1871 Tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi ile de taşrada kurulan belediyelerin ilk yasal temeli oluşmuştur.

Osmanlı belediyeciliği genel anlamda bir yerel yönetim sistemini uygulamaktan çok şehrin hizmetlerinin yürütülmesinde kurumsallaşan bir yapı olarak faaliyet göstermiştir. 1876 Kanun-i Esasi, İstanbul'da ve taşrada kurulacak, seçimle oluşacak belediye meclislerinin yetkilerinin özel bir kanunla belirleneceğini bildirmiş ve 1877 tarihinde yürürlüğe giren kanuna göre; her şehir ve kasabada bir belediye meclisi kurulacağı belirtilmiştir. 1877 yılında Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul'da on dört olan belediye dairesi sayısı yirmiye çıkartılmıştır.

Yerel Yönetim Tarihçesi

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, yerel yönetim birimlerinden biri olan il özel yönetimleri 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişmeye başlamıştır. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile valinin başkanlık ettiği il genel yönetiminin yanında her sancaktan seçilen dörder üyeden oluşan İl Genel Meclisinin bulunduğu bir il özel yönetimi de kuruldu. 1870 yılında çıkarılan Genel İdare Vilayet Nizamnamesi aynı sistemi korudu. 1913 yılında kabul edilen İdare-i Umumiye-i Vilayat Geçici Kanunu ile il özel yönetimi yeniden düzenlenmiştir.

Köyler yerel yönetimler içerisindeki ilk yerel yönetim birimleri arasında yer alır. Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan itibaren geleneksel olarak topluca yaşama bilincinin sonucunda ortaya çıkmış ve zamanla bir yerel yönetim birimi olarak günümüze kadar varlığını korumuştur. Köyler için yasal düzenlemelerin temel nedeni, merkezi yönetim için kırsal yerleşimlerde hem güvenliği sağlamak hem de vergilerin düzenli toplanmasını sağlamaktır. Bu kapsamda ilk olarak 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesinde köyler yerini almıştır. 1870 tarihli Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi köyler açısından büyük düzenlemeler getirmiştir. Bu kanunlara göre iller, livalar, ilçeler bulunmakta, ilçelerde köylere ayrılmaktadır.

Cumhuriyet döneminde yerel yönetimler konusunda yapılan ilk düzenleme köylerle ilgili olmuştur. Bugün halen yürürlükte olan 442 sayılı Köy Kanunu 1924 yılında kabul edilmiştir.

Yerel Yönetim Tarihçesi

Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki yerel yönetim anlayışı, Cumhuriyetin ilan edilmesiyle beraber hiçbir değişikliğe uğramadan aynı şekilde devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde merkezi yönetim yerel yönetimleri merkezi yönetimin politikalarına yardımcı ve destek verici kuruluşlar olarak görmüştür. Yerel yönetimlere idari ve mali anlamda özerklikte temkinli davranılmıştır.

1924 yılında İstanbul'daki belediye dairelerine benzer bir şekilde, 417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu çıkarılmış ve Ankara'ya özel bir yönetim biçimi getirilmiştir. 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmıştır. Cumhuriyet döneminin en uzun süre yürürlükte kalan kanunlarından birisi olan 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu Osmanlı'nın son dönemlerinden gelen tecrübelerin aktarıldığını ve beklentilerin uzun süre karşılanabildiğini göstermesi anlamında da önemlidir.

Yerel yönetimler alanında, Anayasa değişikliği sonrası, 1984'te Büyükşehir Belediyelerinin kurulması (3030 Sayılı Kanun) ve 1987 yılında da İl Özel İdaresi (3360 Sayılı Kanun) kanununun güncellenmesi sağlanmıştır.

2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 2005 yılında 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile düzenlemeler yapılmıştır. Sonrasında, 2012 yılında yerel yönetimlere ilişkin önemli değişiklikler getiren 6360 Sayılı Kanun çıkarılmış ve ilgili kanunlarda değişiklikler yapılmıştır. Halen 1924 tarihli Köy Kanunu ile birlikte bu kanunlar yürürlüktedir.

Teşekkür ederim.

Yerel Yönetimler